

КУЛТУРА ПОЛИСА
УДК 323.28:355.01
ПНР

МИЛОРАД М. ДРОБАЦ

Факултет европских студија за инжењерски менаџмент
Врбас

ТЕРОРИЗАМ И АГРЕСИВНА ПОЛИТИКА ВЕЛИКИХ СИЛА

Сажетак: У раду се указује на процес глобализације с аспекта присуства тоталитаристичких тенденција великих сила (посебно САД) и консеквенција таквог понашања на међународне односе. Манифестантни облици ових тенденција конкретизују се преко принципа ексклузивности, снаге капитала и употребе војне силе. Последице агресивног наступа великих сила су безбедносне претње и изазови који се огледају у класичним терористичким активностима, мегатероризму као терористичкој политици и релегитимисању насиља.

Посебно место у анализи ових феномена припада термину *секуритизација* и његовој суштини, као и разматрању питања носилаца транснационалног тероризма и методологије утврђивања конкретних носилаца терористичких активности (лица, терористичке организације).

Кључне речи: Глобализација, класични тероризам, мегатероризам, секуритизација, војна сила.

Увод

Актуелни тренутак у светским размерама карактерише, поред осталог, процес *глобализације*. Овај универзални процес (обликовање глобалне политике, економије и друштвеног живота планете) има велики потенцијал, али и наглашене контроверзе, тим пре што се процес глобализације интензивно намеће људима, народима и државама једнострано, према моделу западне цивилизацијске парадигме (С. Стојановић, 2005: 23).

У процесу успостављања глобалног поретка све очигледније је присуство тоталитаристичких тенденција великих сила (нарочито САД) које се манифестују преко принципа ексклузивности, снаге капитала и употребе војне силе. Присуство ових и осталих фактора представља изазов и погодну основу за све оно што кореспондира глобалном ризику и претњама у свим сферама личне и колективне егзистенције човека.

Наглашена агресивност у међународним односима има контрапродуктивне рецидиве по носиоце агресивности јер изазива антагонизме нарочито код мањих сила. Свака примена војне силе у сузбијању мегатерористичких претњи доводи до ескалације исте, тј. највећа грешка у одговору на мегатероризам (САД, али и других утицајних сила) јесте прихватање ратујућег модела војне агресије, што терористима прибавља легитимитет који раније нису имали (А. Фатић, 2004: 45).

Савремена спољна политика САД, која се темељи на релегитимацији насиља, без остатка је осуђена на неуспех у елиминацији класичног тероризма и мегатероризма у свету. Ипак, нешто позитивно се дешава у САД! Наиме, одлука председника Џорџа Буша да на ирачки фронт пошаље још 21.500 војника изазвала је талас протеста од Калифорније до Њу Џерсија, а посебно у главном граду Вашингтону, где на митинзима и маршевима учествује неколико стотина хиљада грађана. Победници на парламентарним изборима у САД (7. новембар 2006. године, Демократска партија), пустили су у оптицај резолуцију противљења плану председника Џорџа Буша, која га не обавезује да је примени. Демонстранти захтевају *обавезујућу резолуцију*. Шеф Беле куће, у својој ароганцији и самољубљу, а у чијој је надлежности спољна политика, понавља: „Ја сам тај који одлучује” (М. Пантелић, 2007: 03). Поставља се питање: *Зашто и на чију штету оваква изјава?*

1. Класични тероризам и мегатероризам

Полазећи од премисе да је *тероризам* феномен постмодерног друштва о коме егзистирају многе несугласице у стручним и научним круговима, констатовано да је то консеквенција диференцираног прилаза назначеној социолошкој појави и њеној гене-

рализацији. Наиме, данас фигурира око 500 дефиниција које покушавају да објасне феномен тероризма. Обзиром да не постоји општеприхваћена генерализација овог феномена, то често узрокује размимоилажења у међународној заједници, јер оно што за једну државу јесте неспоран терористички чин, не мора бити за другу (С. Ђокић, 2006: 28). До сад наведено се још више компликује када се помене термин *мегатероризам*, који је карактеристичан за период после терористичких напада на Њујорк и Вашингтон (11. септембар 2001. године).

Међутим, теоретичари сматрају класични тероризам допуном политике и то као криминализоване продужетак политике, док мегатероризам сам по себи представља политику. Суштину класичног тероризма најбоље можемо објаснити конфликтном ситуацијом у којој супротстављене стране немају решење за настали спор. Да би се створили услови за предузимање терористичких акција неопходан је још један услов – једна страна у спору мора бити *драматично надмоћнија*. Савремени примери етничких и политичких сукоба указују на чињеницу да је савремени свет оптерећен високим степеном терористичке претње, тј. да терористичке акције увек користи наглашено слабија страна нпр. Палестинци у сукобу са Израелом, муслимански екстремисти у сукобу са САД широм света, Курди у сукобу са Турцима, сепаратисти у Шпанији у сукобу са организованом шпанском државом (А. Фатић, 2004: 47), итд.

Суштину мегатероризма чине сасвим нови квалитетиви и особености. Политички ментори потенцијалних терориста дозирано утичу на опредељеност истих да предузму радикалну терористичку активност која „експлодира” у „темпираном” моменту кад спремност за те активности достигне потребан ниво. Тада нема више потребе за политиком - тероризам постаје једина политика. Дакле, основу мегатероризма чини ситуација у којој се тероризмом реализује политика неке групе са политичким циљевима. У таквим ситуацијама се не бирају средства, битно је неком врстом претње безбедности (најчешће *масовне*) остварити много снажнију политичку поруку од било које политичке активности (удари на велике комплексе, центре, војне објекте великих капацитета и сл.).

Појави феномена мегатероризма највише је допринело непромишљено и крајње арогантно понашање једине преостале војне суперсиле. Политика САД тј. међународни хегемонизам у спољној политици САД, највише је стратешки допринео стварању услова за ескалацију мегатерористичких акција на глобалном плану и најчешће према САД и њеним највернијим следбеницима. Иако светска јавност има негативно мишљење о политици САД, актуелна америчка власт наставља „свој пут” борбе против тероризма; презентовањем свету још вишег и жешћег нивоа своје агресивности, крши међународно право и изводи директне војне агресије уз морализаторска оправдања и, с друге стране, *неутрално анализира* ефекте таквих акција на провоцирање тероризма (А. Фатић, 2004: 48).

Лицемерје овакве политике и понашања осетила је и Србија (НАТО интервенција, рушење индустријских објеката, аеродрома, мостова, паљење манастира, Призренске богословије и сл. на Косову и Метохији). Овакво понашање Албанаца не разликује се од понашања било које терористичке организације, али оно се квалификује као класични тероризам. Последице подржавања оваквог криминалног мегатерористичког поступања етничке мањине у Србији, агресија на Ирак, претње Либији, Сирији и крајње заоштравање односа и претње Ирану и Северној Кореји су несагледиве, а „слепило” западне цивилизације, предвођене САД и неразумевање суштине међународних односа, највише осећају грађани ових земаља на сопственој територији.

Став САД према израелско – палестинском конфликту и његова једностраност која се манифестује у подршци Израелу, представља *иницијалну катислу* за деловање исламских терориста у извршавању класичних терористичких акција. Посебна прича о ароганцији „светског полицајца” је, нарочито у новијој историји, заобилажење институције ОУН, као светског политичког субјекта, чији се ауторитет и сама сврсисходност њеног постојања доводи у питање. Из тога следи рационално питање: *Када се САД и њихови савезници најагресивније понашају и нападају мање агресивне, неће ли такво деловање изазвати отпор, али дати и морални тон супротстављању, пре свега арапског света америчкој доминацији?* То је истовремено и квазиморални увод у постепену легитимацију (А. Фатић, 2004: 50), класичног тероризма и мегатероризма у њиховом најекстремнијем облику.

Дакле, мегатероризам је терористичка политика која је легитимизована код светског становништва, што није случај са класичним тероризмом. Колики је ниво подршке становништва најречитије говори чињеница да и поред претњи и репресивних мера које предузима међународна заједница (санкције), терористичке организације и даље делују широм света. Познато је да последице репресивних мера највише осећају управо широки слојеви становништва. Они који су политички највише изоловани користе методе и средства тероризма као једино оружје политичке борбе против агресивног понашања великих сила које не виде, од своје бахатости, да мегатерористичке претње расту из дана у дан, као рецидив неуспешне спољне политике, пре свега САД. Ова држава је учинила највећу грешку, у одговору на мегатероризам, применом војне агресије. Ал Каида као водећа терористичка организација показала је САД и осталим великим силама, нападом на трговински центар у Њујорку, Пентагон и сл. да располаже арсеналом високе разорне моћи. Против тероризма се не постижу позитивни резултати применом „ратујућег одговора”. Таквим поступком се даје терористима „легитимитет аутентичних бораца за јасно идентификоване циљеве”.

Закључак је недвосмислен; борбом против мегатероризма, употребом војне силе, опструира се међународно право које децидно лимитира употребу исте и ствара се оптимална основа за мегатероризам као трајну опасност и реалност која се не може елиминисати.

2. Секуритизација

У вокабулару политичара, највиших војних старешина, научника и специјалиста за тероризам, све чешће се користи термин *секуритизација*. Значење и суштину овог термина треба тражити у генерализацији процеса и радњи којима политички субјекат жели дати посебно значење. Наиме, неко питање се тако поставља и интерпретира као да има „апсолутни приоритет”. Значи, неком питању се даје значај егзистенцијалне претње, тј. ако се то питање одмах не реши, све остало је безначајно. Дакле, политички актер за себе узурпира право да решава питање о коме је реч екстремним средствима, да нарушава оубичајена правила политичке игре (М.Н. Petrova, 2003: 133).

Коришћењем секуритизације утиче се на јавност у смислу подизања прага толеранције за коришћење мера које су често екстремне (употреба војне силе, агресија), а с циљем да се промптно реши „горући проблем”. Најбољи пример (зло)употребе секуритизације је дешавање у САД после 11. септембра 2001. године, када је проблем тероризма проглашен проблемом број 1 у међународним односима, а САД су вешто вођеном кампањом успеле да поставе овај проблем у сам врх светске политике, анимирајући савезнике и сопствене бираче да подрже ратове против Авганистана и посебно Ирака, као и зveckање оружјем према Сирији и Ирану (А. Фатић, 2005: 52).

Поред наведеног суштинског значења термина секуритизације, може му се приписати још једно, тј. значење које подразумева све више генерализацију политике према безбедносним критеријумима, без обзира што конкретни аспекти „немају аутентичан безбедносни набој”, нпр. питања развоја и консолидације БиХ не сагледавају се примарно с аспекта економске ефикасности и ефективности, него им се даје значај и димензија тероризма. У анализи политичке ситуације и понашања БиХ у свему се види веза између муслимана који тамо живе, приспелих финансијских средстава из исламских земаља за развој ове земље и могућности ескалације потенцијалног тероризма. Међутим, иза свега стоји политика великих сила која има превсходни циљ да „замагли” и избегне развојна питања, дајући примат безбедносној димензији. Овакав прилаз секуритизацији разобличава њену суштину и указује на чињеницу да она у себи садржи и одређен степен идеологије.

3. Носиоци транснационалног тероризма

На почетку овог текста говорили смо о феномену глобализације и, поред осталог, безбедносним ризицима који прате реализацију овог светског пројекта. Потребно је нагласити да она подразумева битно лимитирање суверенитета националних држава, али и глобализовање интереса одређених држава, посебно САД, као неприкосновеног политичког, економског и војног ауторитета савременог света (С. Стојановић, 2005: 28).

Поред тога, све чешће је наглашена супремација ове суперсиле над осталим државама на начин да свој национални интерес

пласира као интерес свих или већине земаља у свету, не признајући интересе појединачних земаља, чиме злоупотребљава оно што је позитивно у глобализацији која, у том случају, поприма репресивни облик новог тоталитаризма у корист једине велесиле. Очигледно доживљавамо специфичну констернацију на светском нивоу, јер не постоји заштита националних интереса што производи осећање неизвесности и опасности, нарочито малих и неразвијених земаља. Ово је додатни фактор који терористима прибавља легитимитет који раније нису имали. Већина земаља на свету организовано сагледава могућности ефикасне борбе против терористичких претњи и угрожавања личне и укупне безбедности. Носиоци транснационалног тероризма према свом деловању су претња и опасност, појединачно и колективно, различитог интензитета. Предузимање адекватних превентивних мера условљава израду *официјелних листа терориста и терористичких организација*.

Почетком 2006. године надлежни државни органи Републике Србије прихватили су официјелну листу Европске уније (ЕУ). На тој листи се налази 45 лица, углавном из групација исламских фундаменталиста, али и активиста баскијске организације ЕТА и 47 терористичких организација, међу којим су нпр. палестински Хамас, Радничка партија Курдистана, колумбијски ФАРЦ, Нове црвене бригаде, Права ирска републиканска армија и још неколико десетина група са Блиског истока, из Азије, Европе и Јужне Америке.

Ову листу су прихватиле чланице ЕУ и следеће државе: Албанија, БиХ, Бугарска, Исланд, Лихтенштајн, Македонија, Молдавија, Румунија, Турска, Украјина, Хрватска и Црна Гора.

Листа је сачињена на основу међусобно усклађених обавештајних сазнања о носиоцима терористичке претње у Европи и свету. Појачана сарадња и координација правосудних органа, полиције, обавештајних служби и других субјеката, уједначене су листе носилаца тероризма у Европи и САД. Заједничким активностима, међународна заједница намерава да онемогући доток средстава терористичким организацијама замрзавањем рачуна у банкама, фискалним трансакцијама и спречавањем, колико је могуће, преласка међународних граница припадницима терористичких организација.

Израда листе носилаца терористичких активности није без *проблема* и са њима се суочавају и САД и чланице ЕУ, као и други битни фактори међународне заједнице, нпр. Русија, али и сама Организација УН.

Проблеми су следећи:

- а)** методологија идентификације појединаца и ентитета као носилаца терористичких активности;
- б)** диференцираност терористичких ентитета (мале групе, велики политички покрети или партије, неке герилске армије, верске секте и сл.);
- в)** (дис)континуитет носилаца терористичких активности, нпр. у Европи је скоро у потпуности елиминисан тзв. идеолошки – леви тероризам (последња је „разбијена” грчка група „17. октобар”), а често се из подељених организација трансформишу нове групе наследнице и
- г)** недовољно јасни облици интеграција, сарадње и заједничког деловања, што је карактеристично посебно за ентитетске организације засноване на исламском фундаментализму, које често имају *лабаву организациону структуру* (ћелије, филијале) и делују под својим личним називом и имају своје лидере, нпр. Ал Каида није компактна терористичка организација, већ *мрежа* са специфичним облицима сарадње међу изворним терористичким организацијама.

Полазећи од усвојене листе терориста и терористичких организација, као и процене међународне заједнице о могућим носиоцима транснационалног тероризма, то су: авганистански „Покрет Талибана”, кашмирска „Група Муцахедина – ЈУМ”, палестински „Мученици бригаде Ал Акса” (тајно крило Ал Фатаха), „Конгрес народа Ичкерије и Дагестана” (водећа организација чеченских терориста), „Друштво социјалних реформи” (исламистичка група из Кувајта), „Борбена исламска мароканска група” (мароканска исламистичка организација која је главни носилац терористичких дејстава у Западној Европи), затим изворна организација исламских фундаменталиста „Ал Дава” (која је имала бројне експоненте у редовима страних студената у СФРЈ), јерменска сепаратистичка група „Асала” и „Албанска национална армија” и све друге организације албанских терориста, које последњих година оперишу на Косову и Метохији, у југоисточној Србији и Македонији (М. Милошевић, 2006: 53).

З а к љ у ч а к

Након кратких напомена о глобализацији и безбедносним претњама и кратке анализе феномена *класичног тероризма, мегатероризма и актуелних носилаца транснационалног тероризма*, по себи се препоручује закључак да је у савременом свету тероризам постао најопаснија претња и облик угрожавања безбедности највећег броја држава.

Метод одбране се своди на теоријско – нормативни и практични део. Међутим, неопходно је за успешно антитерористичко деловање државе и њених институција поседовати посебан *доктринарни документ – антитерористичку стратегију*, који ће базирати на искуствима стеченим у *офанзивном* постављању свих елемената друштва према терористима и њиховој тежњи да реализују своје намере.

Успешно супротстављање тероризму се темељи на принципу *одржавања моралног статуса ненасиља* као обавезе у међународним односима. Политика не сме релегитимисати насиље (што је случај са политиком САД), јер је тим чином осуђена на неуспех у елиминацији терористичког деловања.

Умно понашање, „зрео” приступ, планска и координирана антитерористичка офанзива, са што мање насиља, допринеће свођењу тероризма на ниво који ће опасност по грађане и безбедност многих држава свести на минимум, а не као што је то данас.

Литература:

- Ђокић, С. (2006.), *Границе тероризма*, часопис „Одбрана”, Београд, година II, број 27, стр. 28-29;
- Милошевић, М. (2006.), *Листа терориста*, часопис „Одбрана”, Београд, година II, број 20, стр. 53;
- Пантелић, М. (2007.), *Протести у САД против рата у Ираку*, дневни лист „Политика”, Београд, година 104., број 33486, стр. 03;
- Petrova H. Margarita (2003.), *The end of the cold war: a battle or bridging ground between rationalist and ideational approaches in International Reelations?*, European Journal of International Relations, vol. 9, no. 1, p. 133;

- Стојановић, С. (2005.), *Безбедност и изазови глобализације*, часопис „Војно дело”, Београд, година 57., број 1, стр. 23-42;
- Фатић, А. (2005.), *Садржаји и перспективе антитерористичке стратегије САД у другом мандату Џорџа Буша – импликације за југоисточну Европу*, часопис „Војно дело”, Београд, година 57, број 4, стр. 42-70;
- Фатић, А. (2004.), *Тероризам и организовани криминал после 1. септембра 2001. године*, часопис „Војно дело”, Београд, година 56., број 3, стр. 45-75.

Terrorismus und aggressive Politik der Großmächte

Kurzfassung: In der Arbeit wird auf Entwicklung der Globalisierung verwiesen, von dem Ausgang des Anwesenheits- der totalitaristischen Tendenzen von Großmächten (insbesondere USA) und die Konsequenzen solchen Benehmens auf internationale Beziehungen.

Auf die Art und Weise solche Tendenzen werden über den Exklusivitätsrecht, Kapitalmacht und die Einwendung des Militärmachts konkretisiert.

Als Folge solchen aggressiven Auftretens der Großmächte sind Sicherheitsbedrohungen und Herausforderungen in Bezug auf klassische terroristischen Aktivitäten, Megaterrorismus als ein Art terroristische Politik und Gewaltlegalisierung.

Besonderer Platz bei der Analyse diesen Phänomens gehört den Ausdruck (sekuritizacija) und seiner Bedeutung und Klärung der Frage über den Träger der internationalen Terrorismus und die Methodologie des Feststellungs- konkreten Träger der terroristischen Aktivitäten (Personen und terroristischen Organisationen)

Schlüsselwörter: Globalisierung, Klassischer Terrorismus, Megaterrorismus, Sekuritizacija, Militärmacht.